

ҚАСЫМ АМАНЖОЛОВ

ЖАМБЫЛ ЖАСТАР АРАСЫНДА

1937 жылдың көктемі еді. Бірнеше жас ақындар және журналистер болып Жәкеңе барып, сәлем беріп қайтқымыз келді. Жәкеңе барған соң құр алақан баруға болмайды. Сондықтан өзімізше сыйлық дайындадық. Жәкең үшін ең құнды сыйлық осы болар деген оймен әрқайсымыз бірен-саран өлеңдерімізді қалтамызға баса бардық.

Демалыс күн еді. Машинанын күймесінен Майтөбе-

нің бауырына қотарыла төгілдік. Жастық үніміз үйді жаңғыртып кіріп келсек, Жәкең үйі толған қонақ екен. Жәкеңнің қонақтары, көбінесе, кім болушы еді, әрине, өзінің нөкеріндей болған ел ақындары екен. Екі жағы сақылдап Үмбетәлі ақын сайрап отыр екен. Біз кіріп барған соң Үмбетәлі тына қалды. Біз «айта беріңіз» дегендей ишарат білдіріп едік, Жәкең орнынан бір ырғалып қойып шабытты, көтеріңкі дауыспен:

— Келіндер, балалар, мұнда келіндер,— деп өзі ығыса бастады. Жәкеңнің ығына ере, бірнеше ел ақындары да ығысып, бізге нақ төрден орын босатты.

Біз кезекпен барып Жәкеңнің қолын алдық. Жәкең әр қайсымыздың қолымызды ұзақ ұстап, жүзімізге әкелік мейірбандықпен күлімсіреп қарай берді.

Жәкеңмен бұрын да талай кездескен едік. Сондықтан көпшілігіміздің атымызды ұмытып қалғанмен жүзімізді танытын.

Қатар отырған Дихан Әбілев екеумізге қарай оңтайласа келіп:

— Әбіл аман ба? Бала-шаға аман ба?— деді.

— Тегіс аман. Сізге сәлем айтты,— деді Дихан...

Марқұм Әбіл ақсақал баласы Диханмен қатар өсіп келе жатқан жас ақындардың бір қатарына әкедей болған адам еді. Сол кісінің үйіне Жәкең жиі келіп отыратын. Жәкең келген сайын Әбекеңнің үйіне жас ақындар толатынбыз. Екі қарттың әзіліне құмарта құлақ салып, кейде Жәкең өзімізбен де қалжыңдасып, ұзақ отыратын едік...

— Тезекбай — деген даусы саңқ ете түсті. Жәкеңнің баласы Тезекбай келді.

— Мына замандастарың келіп отыр ғой. Қалада жұмыстары көп, асығыс та шығар. Тезірек қуырдақ қуыртып жіберіңдер,— деді де, Жәкең ойын бізге қарай кенет бұрып:

— Ал, балалар, біздерге не әкелдіңдер,— деді. «Біздерге» дегенде үй толы ақындарды қолымен бір қаузап өтті.

— Бәлендей еш нәрсе әкеле қойған жоқпыз. Сізге сәлем бере келдік,— деді Жұмағали Саин.

Жәкең «менің ишаратымды түсінбеді ме» дегендей, жымия бір қарады да:

— Өлеңдерің бар ма, өлеңдерің,— деді.

— Е, ол жағы табылады ғой,— деді Тайыр Жароков.

Жәкең жанындағы бір ақынның домбырасын алып, бұж-бұж саусақтарымен домбырасын қағып-қағып жі-

берді. Сол мезетте оның бейнесі ескі тұғырда отырған қартбүркіттің бейнесі сияқты еді. Бет әлпетіне қарасаң қартжолбарыстың бет айбыны бар сияқты еді. Домбырасын Тайырға ұсынып:

— Мә, Қайыр (Тайырды Қайыр дейтін) сен айтшы,— деді Жәкең, Тайыр Жамбылдың жақсы көретін әні:

«Әбсәр барсаң — Әбсәр бар, Қызылжар бар
Өзім сылқым, өзім сал, мен кімге зар.
Шыңға біткен біреудің шынарымын,
Көлеңкеменен аулақ жүр, менде нең бар»,—

аңыратып ала жөнелді.

Жәкеңнің «өйт» деген даусы тағы да саңқ ете түсті.

Бұдан кейін әрқайсымыз өзіміздің өлеңдерімізді оқыдық. Кейбіріміз ән салдық, өлең мен әнге үйір емес-теріміз не бір көңілді, қызық сөздер айттық. Ерсілі-қарсылы сапырылсақ сөз дариясына түстік те, ел ақындары мен жастар жан-тәнімізге дейін араласып кеттік. Өлең, әңгіме барған сайын қыза берді. Жәкеңнің жүзіне ерекше бір шырай кіргендей болды. Ол тіпті тоқсанның күпісін лақтырып тастап, жиырма бестің жібек шапанын жамылып, құлпырған бір жас болып шыға келді.

— Өттең сендердің замандарыңда, сендердің жастарыңда болмадым ғой,— деп қояды Жәкең, әрбір әңгімені қорыта келіп.

— О, не дегеніңіз, Жәке, кейбір жастардан сіз кәзірдің өзінде де жассыз,— деді біздің бір досымыз, сол мезетте. Үйдің іші ду күлді. Жәкең әлгі сөзді айтқан жігітке шұқшия бір қарады да, домбыра алды қолына. Тына қалдық, Жәкеңнің дүние сырын көп жұтқан тұңғыық кеудесінен гүрілдеген бір үн шықты. Сол-ақ екен жыр тасқыны ақтарыла бастады.

«Бұл Жамбыл көрген бұрын талау-таран,
Кез болды енді оған алтын заман.
Кең жатқан байтақ ұлан шежіремін,
Тарихтың домбырасын қолына алған.
Жамбылдың ардақталып бұлбұл сөзі,
Гауһардай нұрын төккен екі көзі.
Тоқсанда қайтып алам жиырма бесті,
Жасарып қарт бабанның тұрған кезі...»—

деп ала жөнелді. (Кейіннен осы өлеңі «Қайтып келген жастық» атты өлең боп жинағына басылды). Бұдан кейін Жәкең өзінің шәкірт ақындарын жырлатты. Бәленің бәленге айтқанын айтшы! Ананың анасын, мынаның мынасын айтшы Жәкең ылғи жетектеп отырды.

Кейде қызып кетіп, өзі айтып жіберіп отырды. Ұзақ отырдық. Бірақ Жәкеңмен өткізген уақытымыз бір тамаша думан болды да уақыттың өткені де, жұрттың шаршағаны да білінген жоқ. Бір ғажабы бірнеше сағаттар бойы осы аткөпір думанда болған тоқсан жасар қарт Жәкеңнің шаршағаны да сезілген жоқ. Шынында да ол жастар арасында отырса жасарып кететін сияқты еді.

Кетерімізде Жәкең бұрынғы жайрандаған кейпінен өзгеріп, әкелік салмақпен:

— Қарақтарым, бірің қанатым, бірің құйрығымсыңдар. Жақсы болып өсіңдер. Жамбыл деген мына бір қарттарыңды ұмытпай келіп тұрыңдар,— деді.

Біз машинаға отырып жүріп кеткенімізше, Жәкең соңымыздан ұзақ уақыт қарап тұрды.